

**Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ
Центр післядипломної освіти, дистанційного та заочного
навчання**

Кафедра адміністративного права та адміністративного процесу

КЕЙС
заняття на тему
«Діяльність дільничного офіцера поліції при застосуванні
норм КУпАП»

Підвищення кваліфікації (короткострокове)
поліцейських – дільничні офіцери поліції

Інформація про викладача:
к.ю.н., доцент ДІДИК Наталія Іванівна
тел.. 0964364310

Львів -2021

Тема **«Діяльність дільничного офіцера поліції при застосуванні** **норм КУпАП»**

Годин на тему – 1
Занять – 1 (1 академічна година)

Навчальна мета: сформувати понятійний апарат з відповідної теми лекції, а також систематизовані стійкі знання слухачів щодо адміністративних правопорушень в окресленій сфері, предмета правопорушення, їх складу та ознак, особливостей їх документування.

Міжтематичні зв'язки: організаційно-правові засади в діяльності дільничного офіцера поліції, взаємодія поліції та громади (Community Policing), взаємодія дільничного офіцера поліції з підрозділами Національної поліції та іншими органами, профілактична (превентивна) робота дільничного офіцера поліції, запобігання та протидія домашньому насильству.

План лекції

1. Поняття, підстави та принципи адміністративної відповідальності.
2. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність. Обставини, що обтяжують та пом'якшують відповідальність.
3. Адміністративна відповідальність неповнолітніх та окремих категорій громадян.
4. Склад адміністративного правопорушення.
5. Поняття, мета та види адміністративних стягнень.
6. Загальна характеристика та види правопорушень.
7. Характеристика окремих складів правопорушень щодо суб'єкта, суб'єктивної сторони, об'єкта, об'єктивної сторони.

1. Поняття, підстави та принципи адміністративної відповідальності

Поняття адміністративної відповідальності, її зміст і обсяг до сьогодення залишаються одним із найбільш суперечливих питань української адміністративно-правової науки.

Чинне законодавство України не дає визначення поняття адміністративної відповідальності, і тому в теорії адміністративного права існує численна кількість точок зору стосовно цього соціально-правового явища.

Так, чинний КУпАП містить розділ 2 під назвою «Адміністративне правопорушення і адміністративна відповідальність», де у ст. 9 законодавець сформулював визначення адміністративного правопорушення, а щодо адміністративної відповідальності обмежився вказівкою на те, що її мірою є

адміністративне стягнення (ст. 23 «Мета адміністративного стягнення»).

Українська юридична енциклопедія у статті «Адміністративна відповідальність», в унісон з КУпАП, обмежилась з цього приводу лише констатацією того, що адміністративна відповідальність — це вид юридичної відповідальності громадян і службових осіб за вчинені ними адміністративні правопорушення.

Таким чином, всі дефініції адміністративної відповідальності мають лише дослідницький характер.

Поняття адміністративної відповідальності науковцями розглядається як один з інститутів адміністративного права, як форма забезпечення одного із заходів примусу (стягнення), як різновид юридичної (правової) відповідальності, як ефективний засіб запобігання правопорушенням та забезпечення правопорядку, як певний стан суспільних відносин, який виникає внаслідок порушення законодавства.

У ст. 92 Конституції України адміністративну відповідальність визначено як один з основних видів юридичної відповідальності в Україні. Вона є наслідком невиконання чи неналежного виконання особою норм адміністративного законодавства, що тягне невідворотне реагування держави на адміністративні правопорушення (проступки), та встановлюється виключно законами тощо.

Частіш за все в теоретичних працях зустрічається кілька визначень.

В. Б. Авер'янов характеризував адміністративну відповідальність як різновид юридичної відповідальності, що являє собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, що вчинили адміністративний проступок, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій — адміністративних стягнень.

С. Т. Гончарук характеризує зміст адміністративної відповідальності як специфічної форми реагування держави в особі її компетентних органів на вчинення адміністративних проступків, згідно з якою особи, що скоїли ці проступки, повинні відповісти перед уповноваженими державними органами за свої неправомірні дії і понести за це адміністративні стягнення в установлених законом формах і порядку.

Найбільш повною, на наш погляд, є дефініція, яку запропоновано В. К. Колпаковим, котру ми візьмемо за теоретичну основу і будемо базувати на ній викладання наступного матеріалу щодо змісту та особливостей інституту адміністративної відповідальності.

Принцип (від лат. *principium* — початок, основа) — це основне вихідне положення будь-якого вчення, науки, світогляду тощо.

Принципи адміністративної відповідальності — це основні положення, закріплені в Конституції та інших законах України, на яких базується порядок притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності.

До принципів адміністративної відповідальності належать:

— верховенство права;

- законності;
- доцільності;
- обґрунтованості;
- невідворотності;
- своєчасності;
- справедливості;
- гуманізму;
- індивідуалізації покарання;
- відповідності провини та покарання тощо.

Верховенство права — є пріоритетним у правовій державі. Цей принцип полягає в тому, що адміністративна відповідальність в Україні та процедура притягнення до адміністративної відповідальності ґрунтується на конституційних принципах та правових презумпціях, які зумовлені виконанням і дією саме принципу верховенства права в Україні. Конституція України має найвищу юридичну силу, закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (ч. 2 ст. 8 КУ).

Принцип верховенства права є, за своєю суттю, принципом природного права як сукупності ідеальних, духовних і справедливих понять про право. Визнання конституційним принципом верховенства права означає, що закони держави, як і їх застосування, повинні відповідати праву як мірі загальної та рівної для всіх свободи та справедливості. Крім того, в законах має обмежуватись свавілля як фізичних, юридичних осіб, так і держави задля загального добра.

Принцип верховенства права означає, що свобода громадян має забезпечуватись таким правовим порядком, коли ніхто не змушує робити чогось, не передбаченого законом, а людина, її права і свободи визнаються найвищою цінністю. Принцип верховенства права означає також, що не держава утворює право, а право є основою життєдіяльності та існування держави в особі її органів, посадових осіб і інших організацій.

Принцип законності полягає, по-перше, в тому, що адміністративна відповідальність настає лише за ті діяння, які передбачені законом, по-друге, притягати до адміністративної відповідальності мають право тільки передбачені законом компетентні органи, по-третє, органи публічної адміністрації при вирішенні питання про притягнення винної особи до адміністративної відповідальності повинні керуватися законом і здійснювати свої повноваження в рамках передбаченої законодавством компетенції. Принцип законності адміністративної відповідальності закріплюється у ст. 7 КУпАП.

Принцип доцільності. Зміст конкретизуючого рішення, прийнятого на основі адміністративного розсуду, не в усіх випадках впливає прямо з нормативного припису. Це об'єктивно зумовлює існування принципу, що полегшує пошук уповноваженим суб'єктом потрібного рішення. Так, ст. 21 КУпАП закріплює, що особа, яка вчинила адміністративний проступок, може бути звільнена від адміністративної відповідальності з передачею матеріалів

на розгляд громадської організації або трудового колективу, якщо з урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи правопорушника до нього доцільно застосувати захід громадського впливу. Згідно зі ст. 22 КУпАП орган (посадова особа), уповноважений вирішувати справу, може звільнити правопорушника від адміністративної відповідальності і обмежитись усним зауваженням при малозначності адміністративного проступку. У доцільності звільнення правопорушника від адміністративної відповідальності за мотивами малозначності його проступку можуть переконувати різноманітні обставини, що пом'якшують відповідальність, у тому числі й умови, що дозволяють досягти виховних і попереджувальних цілей без застосування заходів адміністративного впливу, зокрема факт відсутності у порушника стійких антигромадських установок.

Принцип обґрунтованості полягає в тому, що довільне притягнення особи до адміністративної відповідальності не допускається. Правозастосовні органи повинні встановити сам факт вчинення адміністративного проступку, а також встановити інші обставини справи, які мають значення для кваліфікації адміністративного проступку та індивідуалізації адміністративної відповідальності. Також вибір конкретної міри адміністративного стягнення повинен бути обґрунтований на ретельному вивченні матеріалів справи та при врахуванні пом'якшуючих та обтяжуючих обставин справи. Принцип обґрунтованості безпосередньо не закріплений у КУпАП, однак впливає з його положень. Так, ст. 251 КУпАП встановлює, що доказами у справі про адміністративне правопорушення є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність або відсутність адміністративного проступку, винність даної особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Принцип невідворотності передбачає неминучість настання адміністративної відповідальності для особи, яка вчинила адміністративний проступок. Невідворотність адміністративної відповідальності залежить більшою мірою від налагодженості роботи правоохоронних органів, від професіоналізму працівників, уповноважених притягати до відповідальності і застосовувати санкції. Адміністративний проступок, на який не відреагувала держава, заподіює правопорядку серйозної шкоди. Безкарність правопорушника заохочує їх на вчинення нових проступків і подає негативний приклад іншим нестійким особам.

Принцип своєчасності адміністративної відповідальності означає можливість притягнення правопорушника до відповідальності протягом строку давності, тобто періоду часу, не занадто віддаленого від факту правопорушення. Строки давності застосування до особи адміністративних стягнень регулюються ст. 38 КУпАП, яка закріплює, що адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня його виявлення, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП підвідомчі суду (судді). Якщо справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП чи інших законів

підвідомчі суду (судді), стягнення може бути накладено не пізніше як через три місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні — не пізніше як через три місяці з дня його виявлення. Адміністративні стягнення за вчинення корупційного правопорушення може бути накладено протягом трьох місяців з дня виявлення, але не пізніше одного року з дня його вчинення. У разі відмови в порушенні кримінальної справи або закриття кримінальної справи, але за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через місяць з дня прийняття рішення про відмову в порушенні кримінальної справи або її закриття.

Після закінчення термінів давності можливість накладення адміністративного стягнення виключається. Також необхідно зазначити той факт, що строки давності, передбачені ст. 38 КУпАП, є абсолютними, тобто вони ніким не можуть бути продовжені, а їх пропуск, незалежно від причин, однозначно виключає накладення адміністративного стягнення. Однак практика свідчить про інше — строки давності притягнення до адміністративної відповідальності порушуються. І причина тут не тільки в некомпетентності, халатності, недбалості органу (посадової особи), що приймає рішення у справі, що порушує принцип законності та своєчасності адміністративної відповідальності, а й у незнанні законодавства про адміністративну відповідальність самим правопорушником і відсутності відповідного контролю з боку громадськості за діяльністю органів адміністративної юрисдикції, які вправі притягати винних до адміністративної відповідальності.

Принцип справедливості проявляється в тому, що законодавець, передбачаючи санкцію за адміністративне правопорушення, повинен виходити зі ступеня суспільної небезпеки даного протиправного діяння. Так, якби за викидання сміття та інших предметів з вікон і дверей вагонів поїздів, за прохід по залізничних коліях у невстановлених місцях (ч. 3 ст. 109 КУпАП) законодавство встановлювало адміністративні стягнення у вигляді виправних робіт або адміністративного арешту, то можна було б стверджувати, що в даному випадку порушується принцип справедливості, оскільки ступінь суспільної небезпечності діяння не відповідає мірі адміністративної відповідальності за його вчинення. Принцип справедливості адміністративної відповідальності проявляється і в тому, що передбачені у ст. 24 КУпАП заходи адміністративного стягнення і в ст. 24¹ КУпАП заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх, не спрямовані на приниження людської гідності. Крім цього, справедливість адміністративної відповідальності проявляється в тому, що, за загальним правилом, закон зворотної сили не має, проте у випадках скасування або пом'якшення адміністративної відповідальності закон має зворотну силу. Також справедливість проявляється і в тому, що притягнути особу до адміністративної відповідальності двічі за одне й те саме правопорушення не можна (ст. 61 Конституції України).

Принцип гуманізму. Його суть полягає у повазі до гідності і прав особи.

Виходячи із принципу гуманізму, чиновникам забороняється, прикриваючись формальними процесуальними приписами, принижувати гідність особи, ущемляти її найменші потреби та інтереси. Правозастосування існує лише для того, щоб реалізувати права та обов'язки громадян. А засоби, як відомо, повинні відповідати меті — безпечному існуванню та розвитку особи у суспільстві. Вибір процедурних форм, що не відповідають цій меті, гальмує або взагалі заважає реалізації ідей гуманізму. Крім того, гуманізм є критерієм правильності рішення, а також проявляється в обставинах, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення (наприклад неосудність особи, стан крайньої необхідності). Достеменно визначена істина у справі має оцінюватись згідно з моральними принципами.

Принцип індивідуалізації покарання вимагає відповідності між заходом впливу до правопорушника, що обирається, і ступенем суспільної небезпеки адміністративного проступку. Застосування цього принципу тісно пов'язано з індивідуалізацією адміністративної відповідальності залежно від ступеня суспільної небезпеки проступку і властивостей правопорушника. Цей принцип безпосередньо не закріплений у КУпАП, однак впливає з його положень. Наприклад, ч. 2 ст. 33 КУпАП закріплює, що при накладенні адміністративного стягнення враховуються характер вчиненого проступку, особу порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність.

Відповідність провини та покарання вимагає, щоб при виборі конкретного заходу адміністративного стягнення враховувались всі обставини вчиненого правопорушення і особа порушника. Реалізації зазначеного принципу сприяє закріплення в законодавстві можливості вибору адміністративного стягнення із кількох можливих (альтернативні санкції) або конкретного розміру стягнення в межах передбачених мінімуму і максимуму (відносно визначені санкції), виходячи із характеру правопорушення і особи винного.

2. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність.

Обставини, що обтяжують та пом'якшують відповідальність

Отже, адміністративна відповідальність — це примусове, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу, які виконані правопорушником.

Слід зазначити, що в теорії адміністративного права відсутня єдина думка щодо проблеми визначення підстав адміністративної відповідальності. Одні фахівці під підставами правової відповідальності розуміють наявність у діях особи складу правопорушення, інші підставами вважають протиправне діяння, вчинення адміністративного проступку — суспільно небезпечної, протиправної, винної дії або бездіяльності, що порушує норми відповідного закону.

Загальновизнаною є думка тих вчених-адміністративістів, які підставами адміністративної відповідальності визнають, як правило, адміністративне правопорушення (проступок).

Теорія адміністративного права виділяє наступні види підстав адміністративної відповідальності:

— *фактичні* (вчинення особою особливого виду правопорушення — адміністративного (тобто наявність ознак такого правопорушення);

— *юридичні* (наявність в діях особи юридичного складу правопорушення — суб'єкта, суб'єктивної сторони, об'єкта, об'єктивної сторони);

— *процесуальні* (наявність процесуальних норм, які забезпечують притягнення винної особи до адміністративної відповідальності).

Тобто можливість притягнення до адміністративної відповідальності виникає за наявності усіх трьох перелічених підстав, якщо хоча б одна з підстав є відсутньою, то притягнути до адміністративної відповідальності суб'єкта, який вчинив протиправне діяння неможливо.

Треба зазначити, що законодавець передбачає обставини, що виключають адміністративну відповідальність (ст. 17 КУпАП). Встановлюється, що особа, яка діяла в стані крайньої необхідності, необхідної оборони, а також в стані неосудності, не підлягає адміністративній відповідальності.

Стан крайньої необхідності (ст. 18 КУпАП) — це вчинення дій з ознаками адміністративного проступку для усунення небезпеки, яка загрожує державному або громадському порядку, власності, правам і свободам громадян, установленому порядку управління, якщо ця небезпека за даних обставин не могла бути усунута іншими засобами і якщо заподіяна шкода є менш значною, ніж відвернена шкода.

Стан необхідної оборони (ст. 19 КУпАП) — це вчинення дій з ознаками адміністративного проступку при захисті державного або громадського порядку, власності, прав і свобод громадян, установленого порядку управління від протиправного посягання шляхом заподіяння посягаючому шкоди, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони. Перевищенням меж необхідної оборони закон визнає явну невідповідність захисту характерові і суспільній шкідливості посягання.

Стан неосудності (ст. 20 КУпАП) — це вчинення дій з ознаками адміністративного проступку особою, яка не могла усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану.

У той самий час законодавець передбачає можливість звільнення від адміністративної відповідальності за таких підстав:

1) коли характер вчиненого проступку і особи правопорушника свідчить про доцільність застосування до нього заходів громадського впливу (ст. 21 КУпАП);

2) коли визнано малозначність проступку (ст. 22 КУпАП);

3) коли наявний дипломатичний імунітет від адміністративної юрисдикції (ст. 16 КУпАП).

У першому випадку особа, яка вчинила адміністративне правопорушення, звільняється від адміністративної відповідальності з

передачею матеріалів на розгляд громадської організації або трудового колективу. Про заходи громадського впливу, застосовані до осіб, які вчинили правопорушення, передбачені ст. 51 КУпАП (дрібне викрадення чужого майна), ч. 1 ст. 129 КУпАП (допуск до керування транспортними засобами або суднами водіїв чи судноводіїв, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, або осіб, які не мають права керування транспортним засобом), ч. 1 та 2 ст. 130 КУпАП (керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції та повторно протягом року вчинення будь-якого із зазначеного правопорушення), ст. 156 КУпАП (порушення правил торгівлі пивом, алкогольними, слабоалкогольними напоями і тютюновими виробами), ст. 173 КУпАП (дрібне хуліганство), ст. 176 КУпАП (виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення), ст. 177 КУпАП (придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення), ст. 178 КУпАП (розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді), ст. 179 КУпАП (розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв на виробництві), ст. 180 КУпАП (доведення неповнолітнього до стану сп'яніння), власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган, або громадська організація повинні не пізніше як у десятиденний строк з дня одержання матеріалів повідомити орган (посадову особу), який надіслав матеріали.

У другому випадку, при малозначності вчиненого адміністративного правопорушення орган (посадова особа), уповноважений вирішувати справу, може звільнити порушника від адміністративної відповідальності і обмежитись усним зауваженням (ст. 22 КУпАП).

3. Адміністративна відповідальність неповнолітніх та окремих категорій громадян.

Масштабні процеси (особливо негативні), що відбуваються в економічній, політичній, соціально-культурній та морально-психологічній сферах, мають суттєвий, часто несприятливий вплив на неповнолітніх осіб. Прояв девіантної поведінки дітей, скоєння ними правопорушень є певним індикатором, що визначає рівень морального стану суспільства. Як зазначає Міністерство внутрішніх справ України, виявлено майже 25,7 тис. неповнолітніх правопорушників, з яких понад 70% вчиняють правопорушення у складі груп, зокрема за участю дорослих, а кількість малолітніх правопорушників значно зростає.

Крім того, зростає кількість вчинення адміністративних проступків серед неповнолітніх, що викликає занепокоєність громадськості і правоохоронних органів та необхідність використання і вдосконалення ефективних заходів впливу, які б знизили наявний рівень правопорушень серед неповнолітніх. Мотивація поведінки неповнолітніх переважно зумовлена віковими

особливостями: несталий світогляд та недостатній життєвий досвід, рухлива система цінностей та схильність до наслідування, бажання виділитись та показати себе самостійним, відсутність критичного ставлення до своїх вчинків тощо. Суттєво сприяє девіантній поведінці неповнолітніх також відсутність дієвих профілактичних заходів, безконтрольність із боку батьків, незайнятість та безробіття, зuboжіння тощо.

На жаль, реалії сьогодення свідчать про високий рівень латентності адміністративних деліктів серед підлітків, недостатньо врегульований перелік заходів впливу на неповнолітніх, відсутність законодавчо визначених процедур їх застосування та нехтування ними адміністративно-юрисдикційних органів. Тому важливим у цьому аспекті є використання законодавчо закріплених, ефективних методів і засобів запобігання та боротьби з девіантною поведінкою неповнолітніх, але обов'язково на основі принципу гуманності. Враховуючи це, удосконалення інституту адміністративної відповідальності неповнолітніх та заходів адміністративного впливу на них є актуальною проблемою у правовій науці.

В усі часи актуальною проблемою являється правопорушення які скоюють підлітки. Адже проблема підліткової злочинності стоїть не тільки перед працівниками поліції, а і перед всім суспільством в цілому, бо підлітки - це діти, а діти наше майбутнє. Так яке може бути майбутнє, якщо в такому ранньому віці вони стають на злочинний шлях.

Причиною правопорушення які скоюють підлітки найчастіше є неналежний догляд за дітьми батьків або їхня відсутність. Загальне зниження рівня життя, неблагополуччя сімей, які з втратою прибутку втрачають і моральні цінності, відсутність нормальних побутових умов — все це призводить до того, що діти, прагнучи жити так, як усі, намагаються досягти цього правопорушення які скоюють підлітки. Крім того, згубний вплив на неповнолітніх справляє телебачення, що пропагує насильство і життя заради власного задоволення.

Нажаль наша держава та окремі батьки не в змозі турбуватися належним чином про дітей. Якщо зануритись глибше, то можна побачити, що у них повністю змінилися норми, цінності, установки, атрибути, проведення дозвілля та обрання професії.

Фахівці б'ють на сполох: на тлі загального зниження темпів правопорушень які скоюють підлітки щороку зростає частка тяжких їх, які скоюють підлітки. Психологи стверджують, що психіка українських дітей зазнала за останнє десятиріччя незворотних змін: вони нічого не бояться, нічого не цінують, ні в що не вірять. Вони стають дедалі жорстокішими, а їхні

Під адміністративною відповідальністю слід розуміти накладення на правопорушників загальнообов'язкових правил, які діють у державному управлінні, адміністративних стягнень, що зумовлюють для цих осіб обтяжливі наслідки матеріального чи морального характеру. Адміністративна відповідальність є одним з видів юридичної відповідальності, що має всі ознаки останньої. Разом з тим адміністративна

відповідальність є складовою адміністративного примусу і наділена всіма його ознаками.

Основні риси адміністративної відповідальності полягають у тому, що її підставою є адміністративне правопорушення (проступок). Притягнення до адміністративної відповідальності — обов'язок державних органів, які є суб'єктами виконавчої влади, їх перелік наводиться в розділі III КпАП України.

Неповнолітні — це особи, які не досягли 18 років, тобто віку, з досягненням якого закон пов'язує настання повної дієздатності.

Неповнолітні, які не досягли встановленого в законі віку 16 років згідно з КпАП України, є малолітніми і юридичній відповідальності, у тому числі адміністративній, не підлягають, оскільки визнаються нездатними усвідомлювати значення своїх дій і керувати ними. До того ж адміністративна відповідальність неповнолітнього може настати тільки тоді, коли 16 років йому виповнилось саме до моменту вчинення протиправного діяння, а не до вирішення питання про притягнення його до адміністративної відповідальності.

Крім стягнень, передбачених у статтях 24 КУпАП, законодавець передбачив заходи виховного впливу, які застосовуються до неповнолітніх, які вчинили правопорушення у віці від 16 до 18 років. До них належать:

- 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого;
- 2) попередження;
- 3) догана або сувородогана;
- 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання.

Вважаємо за доцільне здійснити характеристику зазначених заходів впливу до неповнолітніх.

Так, зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого (п. 1 ч. 1 ст. 24-1 КУпАП) є найменш суворою мірою адміністративного стягнення. Воно застосовується органом публічної адміністрації в тих випадках, коли він дійшов висновку, що неповнолітній усвідомив неправомірність своєї поведінки, суспільну шкідливість вчиненого діяння і покався в цьому.

Попередження (п. 2 ч. 1 ст. 24-1 КУпАП) — більш суворий захід виховного впливу, і полягає він в усному оголошенні органом публічної адміністрації офіційного, від імені держави, осуду неповнолітнього правопорушника і його поведінки, що дістало вияв у вчиненні адміністративного правопорушення, яке не становить великої суспільної небезпеки.

Догана або сувородогана (п. 3 ч. 1 ст. 24-1 КУпАП) — захід морально-психологічного впливу, який застосовується до неповнолітніх правопорушників у разі систематичного невиконання встановлених правил поведінки і вчинення правопорушень, що свідчать про формування

антигромадської установки. Догана чи сувора догана вважаються більш жорсткими заходами стягнення, ніж попередження. Вони супроводжуються офіційним, від імені держави, суворим осудом неповнолітнього правопорушника і вчиненого ним діяння.

Передача неповнолітнього під нагляд педагогічному або трудовому колективу (п. 4 ч. 1 ст. 24-1 КУпАП) становить покладання органом публічної адміністрації на відповідний колектив за його (колективу) згодою обов'язку здійснювати виховний вплив на неповнолітнього і контролювати його поведінку.

Передача неповнолітнього під нагляд окремим громадянам (п. 4 ч. 1 ст. 24-1 КУпАП) полягає в покладанні на них обов'язків з виховання неповнолітнього і контролю за його поведінкою.

Передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, допускається лише за наявності даних про їх здатність забезпечити позитивний вплив на нього та постійний контроль за його поведінкою. Бажання і згода неповнолітнього при цьому не вимагаються.

Під особами, що замінюють батьків, розуміються при цьому усиновителі, опікуни та піклувальники.

При передачі неповнолітнього під нагляд батькам, особам, що їх замінюють, педагогічному чи трудовому колективу орган публічної адміністрації не встановлює строків такого нагляду. Однак на практиці нагляд зазначеними особами здійснюється, як правило, не менше року.

Передача неповнолітнього під нагляд педагогічному або трудовому колективу являє собою покладання публічним органом на відповідний колектив з його (колективу) згоди обов'язку щодо здійснення виховного впливу на неповнолітнього і контролю за його поведінкою. Таким колективом може бути, наприклад, педагогічний колектив школи, у якій навчається неповнолітній, або трудовий колектив підприємства, де він працює. При цьому орган публічної влади (сьогодні це суд, суддя), що розглядає справу про правопорушення неповнолітнього, має бути упевненим у можливостях позитивного впливу такого колективу на неповнолітнього правопорушника, що передається колективу під нагляд.

Передача неповнолітнього під нагляд окремим громадянам визначається в покладанні на них обов'язків щодо виховання піднаглядного і контролю за його поведінкою. Вона застосовується тільки на прохання громадян, яким передається неповнолітній і які добре зарекомендували себе на педагогічній роботі чи в іншій сфері суспільно-корисної діяльності.

Неприпустима передача неповнолітнього батькові чи матері, позбавленим батьківських прав, а також батькам або іншим особам, що за рівнем культури і характером своєї поведінки не здатні позитивно впливати на нього.

Зазначені заходи застосовуються в адміністративно-судовому порядку і спрямовані на забезпечення виховного впливу щодо неповнолітнього. На відміну від аналогічних примусових заходів виховного характеру, які передбачені в КК України:

1) адміністративні заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУпАП, не належать до заходів, що звільняють від покарання;

2) з перерахованих заходів лише попередження та передача під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, аналогічні тим, що передбачені в кримінальному законодавстві;

3) при здійсненні адміністративного впливу на неповнолітнього застосовується лише один захід; у кримінально-правовій нормі до неповнолітнього може бути застосовано кілька примусових заходів виховного характеру;

4) в КУпАП не визначається тривалість і порядок проведення заходів виховного впливу; в КК України зазначається тривалість здійснення деяких заходів.

Заходи виховного впливу, що застосовуються до неповнолітніх, відрізняються від адміністративних стягнень:

1) адміністративні стягнення застосовуються майже до усіх фізичних осіб, які вчинили правопорушення, і до юридичних осіб, заходи виховного впливу застосовуються лише до неповнолітніх правопорушників;

2) на відміну від адміністративних стягнень, заходи виховного впливу, які застосовуються до неповнолітніх, мають виховний та запобіжний характер і не є штрафними санкціями;

3) на відміну від заходів виховного впливу, система адміністративних стягнень, яка передбачена ст. 24 КУпАП, подається в законодавстві з урахуванням зростання суворості, заходи виховного впливу характеризуються однаковою мірою суворості (пояснюється це тим, що вони мають виховне спрямування);

4) на відміну від адміністративних стягнень, питання виконання постанов про застосування заходів виховного впливу не врегульоване законодавством.

Тому слід розрізняти заходи, що мають тільки виправно-виховний вплив (штраф, виправні роботи), і заходи, які нарівні з виправно-виховним впливом створюють умови, що виключають можливість учинення нових правопорушень (конфіскація, позбавлення спеціальних прав, наданих громадянам).

Одним із напрямів попередження адміністративних правопорушень неповнолітніх є виявлення причин та умов, які сприяють вчиненню проступків, що є сутністю профілактичної діяльності. Але, на жаль, система таких причин та умов досі чітко не визначена в юридичній літературі, а в адміністративній практиці під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, що скоїли неповнолітні, існує лише формальна фіксація і відсутні пропозиції про вжиття заходів щодо усунення цих причин та умов.

Варто погодитись із висновками О.Г. Стрельченко та А.Є. Намазова, що «попередження адміністративних правопорушень, які вчинюються неповнолітніми, є гуманним, дієвим та найбільш ефективним засобом (способом) скорочення кількості адміністративної деліктності, оскільки воно пов'язане з такими заходами з боку держави і суспільства, які спрямовані не

лише на виявлення й усунення причин та умов, що сприяють правопорушенням, а й на утримування неповнолітнього від їх вчинення, припинення правопорушень та притягнення їх до відповідальності».

Специфіка адміністративної відповідальності неповнолітніх дає підстави для виокремлення відповідних заходів правового впливу, необхідних для перевиховання правопорушників, запобігання вчиненню нових проступків, формування правової свідомості і правової культури цієї категорії осіб для дотримання законодавства України та морально-етичних засад існування й розвитку суспільства.

Ю.І. Ковальчук визначає адміністративну відповідальність неповнолітніх як застосування у встановленому порядку судовими органами адміністративних стягнень та заходів виховного впливу на неповнолітніх осіб, винних у вчиненні адміністративних проступків, для виховання у них поваги до законів, до правил соціального співжиття, а також запобігання вчиненню ними нових правопорушень. На думку вченого, заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх, – це різновид заходів адміністративної відповідальності, які полягають у державному осуді неправомірної поведінки особи й певному обмеженні її прав і законних інтересів. Ці заходи зумовлюються тим, що законодавство має бути гуманним до неповнолітніх правопорушників, враховуючи особливості психіки неповнолітнього та його соціальний статус.

Тому постає питання про здійснення заходів не тільки правового характеру, а й педагогічного, психологічного та медичного. Насамперед необхідно вивчити психологічні особливості особи, її поведінку, а лише потім визначатися з тим, які саме профілактичні та правові заходи необхідно вжити. Правове обґрунтування адміністративної відповідальності неповнолітніх у сучасних умовах відображено в цілому ряді нормативно-правових актів, але має суттєві недоліки.

Так, нормативні акти: визначають профілактику правопорушень неповнолітніх як одне з основних завдань держави (Національна програма «Діти України»); дають розуміння дитини та вікової градації на малолітніх і неповнолітніх (Міжнародна Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р., що була ратифікована Постановою Верховної Ради України від 27 лютого 1991 р. № 789-ХІІ); визначають правову основу діяльності органів та служб у справах неповнолітніх та спеціальних установ для неповнолітніх, на які покладається здійснення соціального захисту і профілактики правопорушень серед осіб, що не досягли 18-річного віку; встановлюють особливості відповідальності неповнолітніх та заходи адміністративного впливу на них (ст. ст. 13, 24-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Але доречно було б ці нормативні акти та державну політику загалом привести у відповідність до сучасних умов та міжнародних стандартів щодо захисту неповнолітніх (наприклад, до вимог Мінімальних стандартних правил ООН, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила від 29 листопада 1985 р.)). Крім того, застосування

адміністративного впливу на неповнолітніх повинно здійснюватися на засадах неухильного дотримання процесуальних норм, гуманного відношення до їх духовного стану, забезпечення права на захист, справедливої оцінки вчиненого проступку та невідворотного застосування заходів відповідного впливу.

Чинне законодавство лише частково та у загальних рисах окреслює механізм застосування заходів адміністративного примусу, що вживаються до неповнолітніх (ст. ст. 13, 24-1, 184 КУпАП). Досить суперечливим є питання щодо органів (посадових осіб), які можуть складати протокол про адміністративне правопорушення неповнолітнього та застосовувати заходи адміністративного впливу, хоча ст. 221 КУпАП закріплює виключну компетенцію з розгляду справ про адміністративні правопорушення, вчинені особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, за районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами.

Крім того, порядок складання протоколу про адміністративне правопорушення та саме провадження здійснюється на загальних засадах, що не враховує вікових особливостей неповнолітнього правопорушника та відходить від гуманістичних принципів.

Законодавець не досить чітко окреслює перелік адміністративних стягнень, які можуть застосовуватись до неповнолітніх за вчинення ними окремих правопорушень (свого часу в одному із проектів КУпАП було передбачено перелік адміністративних стягнень, які не можуть бути застосовані до неповнолітніх). Лише аналізуючи ст. 26-32 КУпАП, можливо зрозуміти, що тільки адміністративний арешт не може бути застосовано до неповнолітніх, хоча було б доречним, враховуючи принцип гуманізму та імплементацію міжнародних стандартів прав людини, виключити можливість застосування також виправних робіт. Чинне законодавство України встановлює систему заходів адміністративного впливу на неповнолітніх за вчинення ними адміністративних проступків у ст. 24-1 КУпАП.

Аналіз норм Кодексу дає нам можливість віднести заходи адміністративного впливу на неповнолітніх до заходів адміністративної відповідальності, близьких за правовою природою до адміністративних стягнень (оскільки вони знаходяться в розділі КУпАП «Адміністративні стягнення»). Відсутність їх у переліку адміністративних стягнень (ст. 24 КУпАП) свідчить про те, що їх не можна ототожнювати зі стягненнями, але це заходи державного примусу, оскільки пов'язані з певним обмеженням прав особи.

Заходи адміністративного впливу, які застосовуються до неповнолітніх, характеризуються такими ознаками:

1. Застосовуються на основі норм адміністративного права та є заходами державного примусу, що робить їх схожими на адміністративні стягнення. На жаль, як уже зазначалось, національне законодавство недостатньо регламентує механізм застосування цих заходів примусу.

2. Можуть бути застосовані органом адміністративної юрисдикції тільки до особи, яка безпосередньо вчинила адміністративний проступок та є

деліктоздатною, що є спорідненим з адміністративними стягненнями. Але можуть бути застосовані лише до неповнолітніх віком від 16 до 18 років, а враховуючи темпи акселерації молоді у сучасному житті, можливо, є доречним зниження віку адміністративної відповідальності неповнолітніх.

3. Створюють для правопорушника несприятливі юридичні наслідки, що полягає в осуді поведінки правопорушника й обмеженні його особистих благ та інших правових інтересів (наприклад, морально-психологічний вплив такого заходу, як догана чи сувора догана).

4. Застосовується до правопорушника для досягнення певних цілей, хоча законодавство не закріплює такої мети нормативно (на відміну від чітко визначеної у ст. 23 КУпАП мети адміністративних стягнень). Крім того, у заходах впливу відсутній елемент кари, який присутній в адміністративних стягненнях.

5. Підставою застосування є адміністративний проступок. Аналізуючи ст. 13 КУпАП, правопорушення, за які неповнолітніх можна притягнути до відповідальності, умовно поділяються на три групи:

а) правопорушення, за вчинення яких до неповнолітніх застосовуються заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУпАП;

б) правопорушення, за вчинення яких неповнолітні підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах, або до зазначених осіб можуть бути застосовані заходи впливу;

в) правопорушення, за вчинення яких неповнолітні підлягають адміністративній відповідальності виключно на загальних підставах.

Враховуючи вказані ознаки, можливо зазначити, що заходи впливу на неповнолітніх, як і адміністративні стягнення, є заходами адміністративної відповідальності. Але вони мають певні відмінності:

1) застосування адміністративного стягнення спричиняє виникнення стану, коли особа вважається такою, що протягом року притягувалася до адміністративної відповідальності; застосування ж заходів впливу таких правових наслідків не породжує;

2) елемент кари більш притаманний адміністративним стягненням, ніж заходам впливу на неповнолітніх;

3) заходи впливу на неповнолітніх застосовуються лише як заміна адміністративних стягнень.

Крім того, заходи адміністративного впливу мають чітко виражений запобіжно-виховний характер, оскільки правильне та своєчасне застосування їх до неповнолітнього правопорушника дасть змогу виробити в нього почуття особистої відповідальності. Варто також зазначити, що адміністративно примусові заходи застосовуються не тільки до неповнолітніх, а й до їхніх батьків у разі неналежного виховання своїх дітей.

4. Відмінність адміністративної відповідальності від інших видів юридичної відповідальності.

Адміністративну відповідальність не можна сприймати інакше, ніж у контексті з іншими видами відповідальності, бо синтезуючим началом тут є

необхідність відповідати за власні дії, протиправні вчинки, брати на себе вину за їх наслідки. Незважаючи на наявність спільних рис, що притаманні будь-якому виду юридичної відповідальності, адміністративна відповідальність, у той самий час, відрізняється від інших видів юридичної відповідальності.

До критеріїв розмежування можна віднести:

а) підстави притягнення до адміністративної відповідальності;

б) коло суб'єктів, які наділені правом порушення та розгляду справ про адміністративні правопорушення; встановлення адміністративної відповідальності;

в) правові наслідки;

г) процесуальна процедура;

г) санкції.

Адміністративна відповідальність відмежовується від кримінальної за наступними ознаками:

— адміністративна відповідальність настає за вчинення адміністративного правопорушення, склад якого визначається як законами (КУпАП, Закон України «Про громадські об'єднання»), так і підзаконними актами (рішення органів місцевого самоврядування). Кримінальна відповідальність настає за вчинення злочину, склад яких визначається виключно нормами Кримінального кодексу України;

— правом порушення справ про адміністративні правопорушення, як і правом розгляду таких справ наділене широке коло суб'єктів публічної адміністрації. Правом порушення кримінальних справ, наділені виключно органи дізнання і попереднього слідства, визначені КПК України, та органи прокуратури, а правом розгляду — виключно суди. Що стосується суб'єктів, які встановлюють юридичну відповідальність, то, на відміну від кримінальної відповідальності, яка встановлюється виключно Верховною Радою України, адміністративна — встановлюється й іншими суб'єктами публічної адміністрації (органами місцевого самоврядування);

— до кримінальної відповідальності притягуються лише фізичні особи, а до адміністративної — як фізичні особи так і юридичні особи;

— притягнення особи до адміністративної відповідальності і застосування до неї адміністративних санкцій не призводить до таких наслідків, як судимість, що в подальшому проявляється в певних обмеженнях її правосуб'єктності (наприклад вільний виїзд за межі України);

— адміністративна відповідальність реалізується як у позасудовому, так і в судовому порядку, кримінальна — тільки в судовому;

— притягнення особи до адміністративної відповідальності відбувається в коротші строки та за спрощеною процедурою (можливість накладення адміністративного стягнення на місці вчинення протиправного діяння, без складання протоколу про адміністративне правопорушення — ст. 258 КУпАП).

Слід також зазначити, що кримінальна відповідальність має пріоритет перед відповідальністю адміністративною. У ч. 2 ст. 9 Кодексу України про

адміністративні правопорушення зазначається, що адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені КУпАП, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть відповідно до закону кримінальної відповідальності.

В основу відмежування адміністративної відповідальності від цивільно-правової можна покласти усі зазначені ознаки, за винятком тієї, яка дає характеристику кола суб'єктів відповідальності — в адміністративній та цивільній відповідальності вони співпадають.

Адміністративна відповідальність відмежовується від цивільно-правової за такими ознаками:

— в інституті адміністративної відповідальності діє презумпція невинності, а в цивільній — презумпція вини;

— метою притягнення до адміністративної відповідальності є виховання особи і запобігання вчинення правопорушень в подальшому та іншими особами, цивільної — в першу чергу, відшкодування шкоди;

— адміністративна відповідальність належить до компетенції органів публічної адміністрації та їх посадових осіб, а цивільно-правова — до компетенції судів;

— заходами цивільної відповідальності суспільні відносини, як правило, захищаються за рахунок майна винного з метою відновити попередній майновий стан потерпілої сторони, а заходи адміністративної відповідальності, як і кримінальної, спрямовані також проти особи порушника;

— нормативні підстави адміністративної та цивільно-правової відповідальності регулюються різним законодавством — адміністративним та цивільним. Відмінності за фактичними підставами полягають у специфіці конкретних складів адміністративного та цивільного проступків — об'єкта протиправного посягання, правових наслідків їх вчинення.

Об'єктом цивільних протиправних дій є майнові відносини, які захищаються у судовому порядку. Об'єкт адміністративних протиправних дій інший — суспільні відносини в сфері публічного адміністрування, які захищаються як у судовому, так і у позасудовому порядку владою відповідних органів та посадових осіб.

Адміністративна відповідальність відрізняється від цивільної і наслідками протиправного діяння. Якщо для адміністративних правопорушень такий елемент, як протиправний наслідок (матеріальна шкода) не завжди є обов'язковим, то склад цивільного правопорушення, як правило, його передбачає;

— адміністративна відповідальність настає переважно у позасудовому порядку в короткі строки або навіть на місці вчинення проступку, натомість цивільно-правова не може мати місця без відповідного звернення заінтересованої сторони до суду з позовом. Строки притягнення до цивільно-правової відповідальності, на відміну від адміністративної, — до 3 років, вони можуть перериватися, подовжуватися, поновлюватися тощо.

Значна схожість спостерігається між адміністративною та

дисциплінарною відповідальністю. Вони мають приблизно однакову ступінь суспільної небезпеки. Характеризуються такими рисами, як винність, протиправність, караність.

Свідченням про їх близькість є позиція законодавця, який у ст. 15 КУпАП встановлює, що особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів, за адміністративні правопорушення несуть дисциплінарну відповідальність.

Вона підкріплюється роз'ясненнями Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами скарг на постанови у справах про адміністративні правопорушення», де зазначено, що притягнення посадових осіб і громадян до дисциплінарної відповідальності за вчинені ними правопорушення не виключає застосування до них заходів адміністративного стягнення за ці самі порушення і не звільняє від обов'язку відшкодувати заподіяну ними шкоду.

Разом із тим, актуальною потребою є визначення ознак, за якими ***адміністративна відповідальність відрізняється від дисциплінарної***, а саме:

— головною ознакою, яка обумовлює всі інші відмінності між адміністративною та дисциплінарною відповідальністю, є їх різна правова природа. Свій вираз вона знаходить у тому, що обов'язок додержуватись правил, за порушення яких передбачена адміністративна відповідальність, на відповідних суб'єктів покладається владно. Обов'язок додержуватись правил, за порушення яких передбачена дисциплінарна відповідальність, відповідними суб'єктами приймається на себе добровільно.

Так, *природа адміністративної відповідальності — публічно-правова*. Вона настає при порушенні загальнообов'язкових правил, які встановлюються публічною адміністрацією. Такі правила є юридичним виразом узагальнень про соціально-корисну поведінку суб'єктів суспільних відносин. Вони містяться у законах і діють у межах всієї країни, незалежно від територіальних, інституціональних, етнічних, майнових, демографічних, виробничих та інших особливостей регіонів і їх населення. За допомогою цих правил здійснюється зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством. А також охорона і захист прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку.

5. Склад адміністративного правопорушення.

Отже, **адміністративним правопорушенням** (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність (ст. 9 КУпАП).

Адміністративному правопорушенню властиві такі *загально-правові*

ознаки:

— передусім, це дія чи бездіяльність, тобто — діяння, а не думки, бажання чи інші подібні прояви психічної діяльності людей;

— *суспільна шкідливість* (цю ознаку дехто ототожнює з антигромадською спрямованістю або суспільною небезпекою);

— *протиправність* (подібне діяння завжди посягає на загальнообов'язкові правила, встановлені тим чи іншим нормативним актом);

— *винуватість* (таке діяння, як прояв волі і свідомості особи, повинно бути завжди винним, тобто вчиненим умисно або з необережності);

— *адміністративна карність* (подібне протиправне, винне діяння буде визнане адміністративним проступком тільки тоді, коли за його вчинення законодавством передбачено адміністративну відповідальність).

Крім цього, адміністративним правопорушенням властивий ще цілий ряд характерних ознак, які утворюють їх юридичні склади. Слід зауважити, що залежно від юридичних властивостей розрізняють ознаки як такі, що мають юридичне значення, і які такого значення не мають. В свою чергу, юридично значущі ознаки можуть входити до юридичного складу правопорушення (так звані конструктивні ознаки), інші ж з них до такого складу не входять (наприклад обставини, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність, тощо).

Вчення про склад правопорушення посідає одне з центральних місць в адміністративно-правовій науці та має велике практичне значення.

По-перше, воно сприяє виявленню найістотніших ознак антигромадських діянь, їх розмежуванню і встановленню справедливих санкцій;

по-друге, допомагає правозастосовчим органам правильно кваліфікувати правопорушення та вживати адекватних їм заходів впливу;

по-третє, дає можливість зрозуміти закон, допомагає навчанню юристів і правовому вихованню громадян.

Склад — це опис діяння у законі. Опис ще не вчиненого, а тільки передбачуваного чи можливого діяння. Для такого опису використовуються лише юридично значущі ознаки, які характеризують діяння, як правопорушення. Вони отримали назву конструктивних ознак.

Так, ***склад адміністративного правопорушення становить сукупність головних, визначальних ознак, які виділені законодавцем як типові, необхідні і водночас достатні для притягнення особи до юридичної відповідальності.***

При описі складів досить широко використовуються оцінні ознаки. Зміст таких ознак у нормативному порядку чітко не визначається і питання про їх наявність або відсутність вирішується правозастосувачем з урахуванням конкретних обставин.

Тому значну роль у розкритті їхнього змісту відіграють теоретичні дослідження. Це такі ознаки, як «грубе порушення» (статті 85, 108 КУпАП), «істотна шкода» (ст. 186 КУпАП), «аварійна обстановка» (ст. 128¹ КУпАП), «забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання» (ст. 184 КУпАП), «безгосподарне утримання» (ст. 150 КУпАП), «об'єкти, що

сприяють масовому скупченню птахів, небезпечних для польотів повітряних суден» (ст. 111 КУпАП), «образливе чіпляння до громадян» (ст. 173 КУпАП), стан, «що ображає людську гідність і громадську мораль» (ст. 178 КУпАП), «злісна непокора» (ст. 185 КУпАП), «злісне ухилення» (статті 185³, 185⁴ КУпАП), «поважні причини» (ст. 210 КУпАП) тощо.

Ознаки можна *розрізняти за ступенем узагальнення*. У такому разі йдеться про ознаки:

- а) загальні;
- б) родові або видові;
- в) конкретні, або одиничні.

Загальні властиві всім складам (вина, діяння тощо).

Родові (видові) характерні для групи складів. Наприклад, для складів, що описують правопорушення у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, специфічним буде об'єкт зазіхань — суспільні відносини, що складаються в цій сфері.

Конкретні (одиничні) характеризують окремі конкретні склади. Наприклад, «безпека польотів» (ст. 111 КУпАП), «безквитковий проїзд пасажирів» (ст. 135 КУпАП), «ворожіння» (ст. 181 КУпАП), «виклик спеціальних служб» (ст. 183 КУпАП), «неповага до суду» (ст. 185³ КУпАП).

6. Поняття, мета та види адміністративних стягнень.

Адміністративні стягнення, їх система та види містяться в різноманітних нормативно-правових актах публічної адміністрації. В той самий час більш системно вони зосереджені в КУпАП.

Зокрема, *попередження* (ст. 26 КУпАП) застосовується як самостійна міра за вчинення незначних адміністративних порушень, а також щодо осіб, які вперше вчинили проступок і при цьому мають позитивні характеристики. Зміст попередження як міри адміністративного стягнення полягає в офіційному, від імені держави, осудженні протиправного діяння органом публічної влади й у попередженні правопорушника про неприпустимість таких дій надалі. Воно розраховане на виховний ефект і не зачіпає ні майнових, ні інших прав порушника.

Як і будь-яке інше стягнення, попередження потребує юридичного оформлення у вигляді винесення письмової постанови, що відповідає вимогам ст. 283 КУпАП. Постанова про накладення адміністративного стягнення у вигляді попередження виконується органом (посадовою особою), який виніс постанову, шляхом оголошення постанови порушнику. Якщо постанова про накладення адміністративного стягнення у вигляді попередження виноситься під час відсутності порушника, йому вручається копія постанови в порядку і строки, передбачені ст. 285 КУпАП. Поряд із цим законодавець передбачає можливість фіксації попередження в іншій установленій законом формі.

Попередження як адміністративне стягнення слід відрізняти від попередження як запобіжного заходу протиправної поведінки та усного зауваження.

Штраф (ст. 27 КУпАП) — є грошовим стягненням, що накладається на

громадян, посадових та юридичних осіб за адміністративні правопорушення у випадках і розмірі, встановлених КУПАП.

Необхідно наголосити, що це виключно грошове стягнення, яке є домінуючим видом, що передбачений як єдиний або альтернативний захід відповідальності за більшість адміністративних правопорушень.

Штраф — найбільш поширений вид адміністративного стягнення майнового характеру. Він накладається на правопорушників в адміністративному або судовому порядку у випадках і межах, передбачених законом. Розмір штрафу визначається переважно щодо офіційно встановленого розміру неоподатковуваного мінімуму доходів громадян або, в окремих випадках, у кратному розмірі до вартості проїзду. Щодо посадових осіб, на відміну від громадян, чинним законодавством встановлені більш високі розміри стягнень.

Адміністративні штрафи можуть встановлюватись у відносно визначеному розмірі (за наявності верхньої межі — ст. 211¹ КУПАП) та з визначенням верхньої та нижньої межі (ст. 173 КУПАП).

Таким чином, створюються умови для накладення стягнень, виходячи із самого виду правопорушення, з урахуванням особи, майнового стану винного. Крім цього, на розмір штрафу впливає вид суб'єктів правопорушення (громадяни, посадові особи тощо), посада суб'єкта, який накладає штраф, або вид органу влади.

При врегулюванні розмірів адміністративних штрафів законодавець підвищує їх за необхідності посилення відповідальності за повторність вчинення правопорушень: зростають штрафні санкції, передбачені за розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв та появу у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді (ст. 178 КУПАП); порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів (ст. 195 КУПАП); азартні ігри, ворожіння в громадських місцях (ст. 181 КУПАП); порушення правил торгівлі і надання послуг працівникам торгівлі, громадського харчування та сфери послуг, громадянами, які займаються підприємницькою діяльністю (ст. 155 КУПАП) тощо.

Штраф має бути сплачений порушником не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня вручення йому постанови про накладення штрафу, а в разі оскарження або опротестування такої постанови — не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня повідомлення про залишення скарги або протесту без задоволення. У разі відсутності самостійного заробітку в осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративне правопорушення, штраф стягується з батьків або осіб, які їх замінюють. Штраф, накладений за вчинення адміністративного правопорушення, вноситься порушником в установу банку України, за винятком штрафу, що стягується на місці вчинення правопорушення, якщо інше не встановлено законодавством України.

В адміністративному провадженні штраф застосовується виключно як

грошове стягнення, хоча в історії адміністративно-штрафної практики України відомі й інші його форми, наприклад натуральний штраф (зерном, картоплею) в сільській місцевості.

Отже, штраф в адміністративно-деліктній практиці — домінуюча форма адміністративної відповідальності, оскільки він передбачений як єдиний або альтернативний захід стягнення за більшість адміністративних правопорушень, що містяться в Особливій частині КУпАП.

Оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення (ст. 28 КУпАП) є специфічний вид грошово-матеріальних стягнень, накладених за вчинення адміністративних проступків з використанням спеціальних предметів, приладів, або безпосереднім об'єктом яких є заборонений предмет. Оплатне вилучення цього предмета полягає в його примусовому вилученні у особи, яка правомірно ним володіє, та подальшій реалізації з передачею одержаної суми колишньому власнику за винятком витрат з реалізації предмета (ч. 1 ст. 28 КУпАП).

В законодавстві цей захід стягнення застосовується, в основному, за порушення, які становлять найбільшу суспільну шкідливість. У більшості випадків оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення правопорушення, застосовується як додатковий захід (разом зі штрафом та позбавленням спеціального права, наданого особі). КУпАП передбачає оплатне вилучення як основний та додатковий захід стягнення (ст. 25 КУпАП).

Оплатне вилучення слід відрізняти від інших видів вилучення, таких як: реквізиція та конфіскація.

Реквізиція — адміністративно-примусовий захід, який застосовується органами публічної адміністрації у разі стихійного лиха, аварії, епідемії, епізоотії та за інших надзвичайних обставин; оплатне вилучення — захід адміністративного стягнення.

Реквізиція дістає вияв в оплатному відчуженні або тимчасовому вилученні на оплатній основі майна громадян або публічних органів, громадських організацій, оплатне вилучення поширюється тільки на конкретні предмети, знаряддя або безпосередній об'єкт проступку.

Якщо реквізиція не є санкцією з боку держави і ніяк не пов'язана з адміністративним правопорушенням, застосовується у виключних випадках, то оплатне вилучення — захід адміністративного стягнення за вчинення адміністративного проступку.

Реквізиція, на відміну від оплатного вилучення, може бути й тимчасовим заходом, який застосовується не тільки до громадян, а й до громадських організацій.

У разі реквізиції майна його попередній власник може вимагати взамін надання йому іншого майна, якщо це можливо, за оплатного вилучення правопорушнику як колишньому власнику реалізованої речі повертається лише виручена сума з відрахуванням витрат з реалізації вилученого предмета.

Оплатне вилучення предмета вважається більш м'яким заходом стягнення, ніж конфіскація. Від неї воно відрізняється оплатним характером. Так, за ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з правопорушень щодо порушення правил зберігання або перевезення зброї як додаткове стягнення тягне конфіскацію зброї і бойових припасів (ч. 2 ст. 191 КУпАП), а вчинення того самого проступку вперше (ч. 1 ст. 191 КУпАП) має наслідком застосування лише оплатного вилучення зброї і бойових припасів як додаткового стягнення.

Конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення (ст. 29 КУпАП), полягає в примусовій безоплатній передачі цього предмета у власність держави за рішенням суду. Конфісковано може бути лише предмет, який є у приватній власності порушника, якщо інше не передбачено законами України. Конфіскація вогнепальної зброї, інших знарядь полювання і бойових припасів не може застосовуватись до осіб, для яких полювання є основним джерелом існування.

Порядок застосування конфіскації, перелік предметів, які не підлягають конфіскації, встановлюються законодавством України.

Конфіскації також можуть підлягати гроші, одержані внаслідок вчинення адміністративного правопорушення. Цей вид стягнення характеризується тим, що конфіскується не все майно порушника, не будь-які речі, що мають споживчу вартість, а лише предмети, що пов'язані із вчиненням адміністративного правопорушення, і які знаходяться в приватній власності порушника. Конфіскований може бути лише предмет, який є у приватній власності порушника, якщо інше не передбачено законами України. Цей вид стягнення вважається більш суворим заходом, ніж оплатне вилучення, і застосовується виключно за рішенням суду.

Конфіскація як адміністративне стягнення є судово-адміністративним заходом, що застосовується, як правило, як додаткове разом з основним стягненням.

Конфіскація як адміністративне стягнення відрізняється від реквізиції, яка полягає в примусовому вилученні державою у власника майна в державних або суспільних інтересах із сплатою йому його вартості. Конфіскація в адміністративному порядку не переслідує цілей задоволення державної необхідності, яку виконує реквізиція. Її мета — примушення особи до виконання покладених на неї законом обов'язків, вплив на правопорушника в інтересах відповідальності за проступок.

Від вилучення речей і документів конфіскація відрізняється:

- 1) правовою основою застосування (різні норми КУпАП);
- 2) порядком застосування (конфіскація — судовий, вилучення — позасудовий);
- 3) предметами, які необхідно вилучити (на відміну від конфіскації, яка застосовується до правопорушника, вилученню підлягають речі і документи, які виявлені під час затримання правопорушника, його особистого огляду або

огляду його речей);

4) вилучення речей застосовується як захід адміністративного припинення правопорушення, конфіскація — як адміністративне стягнення.

Позбавлення спеціального права, наданого громадянину (ст. 30 КУпАП), застосовується за грубе або систематичне порушення порядку користування цим правом. Фактичне позбавлення спеціального права дістає вияв у вилученні відповідного документа, який надає таке право (посвідчення водія, посвідчення мисливця).

Слід зазначити, що позбавлення наданого даному громадянину права полювання застосовується на строк до трьох років за грубе або систематичне порушення порядку користування цим правом (ч. 1 ст. 30 КУпАП), а позбавлення наданого даному громадянину права керування транспортними засобами застосовується на строк до трьох років за грубе або повторне порушення порядку користування цим правом або на строк до десяти років за систематичне порушення порядку користування цим правом (ч. 2 ст. 30 КУпАП).

Адміністративне законодавство України передбачає певні пільги для осіб, які користуються спеціальним правом керування транспортним засобом у зв'язку з інвалідністю. Ці особи можуть бути позбавлені такого права тільки у виняткових випадках (ч. 2 ст. 30 КУпАП), якщо вони керували транспортним засобом у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, а також у разі невиконання вимоги працівника поліції про зупинку транспортного засобу, залишення на порушення вимог встановлених правил місця дорожньо-транспортної пригоди, учасниками якої вони є, ухилення від огляду на наявність алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

Позбавлення права полювання не може застосовуватись до осіб, для яких полювання є основним джерелом існування.

Постанова про позбавлення права керування річковими і маломірними суднами виконується начальником Головної державної інспекції України з безпеки судноплавства та його заступниками, капітаном річкового порту. Разом з тим, постанова про позбавлення права полювання виконується посадовими особами органів, мисливського господарства (ст. 242 КУпАП).

Слід зауважити, що ст. 318 КУпАП визначає, що у разі винесення постанови про позбавлення права керування транспортним засобом, річковим або маломірним судном вилучене посвідчення водія (свідоцтво, диплом) особі, щодо якої застосовано даний захід адміністративного стягнення, не повертається. Так, дія виданого замість вилученого посвідчення водія (свідоцтва, диплома) тимчасового дозволу на зазначене право керування продовжується до закінчення строку, встановленого для подання скарги, або до прийняття рішення у скарзі.

Також ст. 319 КУпАП визначає, що виконання постанови про позбавлення права полювання провадиться шляхом вилучення посвідчення

мисливця. Доцільно зазначити, що у разі ухилення особи, позбавленої права полювання, від здачі посвідчення мисливця органи мисливського господарства, вилучення посвідчення мисливця провадять у встановленому порядку. Порядок вилучення посвідчення мисливця встановлюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі лісового господарства.

Виправні роботи (ст. 31 КУпАП) застосовуються на строк до двох місяців з відбуванням їх за місцем постійної роботи особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, і з відрахуванням до двадцяти відсотків заробітку в доход держави.

Метою цього стягнення є грошове покарання, вплив на матеріальні інтереси порушника та його перевиховання в умовах трудового колективу. Дане стягнення не може бути застосоване до недієздатних осіб, пенсіонерів, інвалідів, вагітних жінок, осіб, які не мають постійного місця роботи, а також до військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів, до осіб рядового і начальницького складів органу виконавчої влади з питань виконання покарань, органів внутрішніх справ і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (ч. 1 ст. 15 КУпАП).

Виправні роботи застосовуються за вчинення деяких адміністративних проступків з особливою антигромадською спрямованістю, близьких до злочинів: дрібного хуліганства (ст. 173 КУпАП); поширювання неправдивих чуток (ст. 173¹ КУпАП); злісної непокори законному розпорядженню або вимозі працівника поліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця (ст. 185 КУпАП); повторного протягом року порушення встановленого порядку організації проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій (ч. 2 ст. 185¹ КУпАП); публічних закликів до невиконання вимог працівника поліції чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України

Виправні роботи призначаються постановою районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду (судді) про застосування виправних робіт.

Дана постанова надсилається центральному органу виконавчої влади з питань виконання покарань на виконання не пізніш як наступного дня після її винесення.

Виправні роботи відповідно до ст. 31 КУпАП відбуваються за місцем постійної роботи порушника. На підставі постанови про виправні роботи із заробітку порушника провадяться відрахування в дохід держави протягом строку відбування адміністративного стягнення в розмірі, визначеному постановою.

Відбування виправних робіт обчислюється часом, протягом якого порушник працював і з його заробітку провадилось відрахування. Кількість днів, відпрацьованих порушником, має бути не менше кількості робочих днів, що припадають на встановлений районним, районним у місті, міським

чи міськрайонним судом (суддею) календарний строк стягнення. Якщо порушник не відпрацював зазначеної кількості робочих днів і відсутні підстави для зарахування невідпрацьованих днів у строк стягнення, відбування виправних робіт триває до повного відпрацювання порушником належної кількості робочих днів. У строк відбування стягнення зараховується час, протягом якого порушник не працював з поважних причин і йому відповідно до закону виплачувалась заробітна плата. До цього строку також зараховується час хвороби, час, наданий для догляду за хворим, і час проведений у відпустці по вагітності і родах. Час хвороби, спричиненої сп'янінням або діями, пов'язаними зі сп'янінням, до строку відбування виправних робіт не зараховується.

Як вже йшлося вище, із заробітку порушника в дохід держави проводяться відрахування в розмірі, встановленому постановою районного суду (судді), в межах 20% заробітку. До суми останнього входять: заробітна плата за основним місцем роботи, за сумісництвом, гонорари, які отримані відповідно до договорів та трудових угод. Відрахування не допускаються з пенсій та допомог, які отримуються у порядку соціального забезпечення та страхування, а також з виплат одноразового характеру. Відрахування здійснюються з усієї суми заробітку без виключення з нього податків та інших платежів.

Застосування цього заходу окрім матеріальних втрат для порушника передбачає і деякі правообмеження: забороняється надання чергової відпустки в період відбування покарання; час відбування виправних робіт не зараховується до стажу роботи, який надає право на отримання щорічної відпустки, надбавок до заробітної плати та інших пільг.

У разі ухилення особи від відбування виправних робіт, застосованих за вчинення дрібного хуліганства, постановою судді невідбутий строк виправних робіт може бути замінено штрафом від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративним арештом з розрахунку один день арешту за три дні виправних робіт, але не більш як на п'ятнадцять діб.

Громадські роботи (ст. 30¹ КУпАП) полягають у виконанні особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид яких визначають органи місцевого самоврядування.

Громадські роботи призначаються районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею) на строк від двадцяти до шістдесяти годин і відбуваються не більш як чотири години на день.

Громадські роботи не призначаються особам, визнаним інвалідами першої або другої групи, вагітним жінкам, жінкам старше 55 років та чоловікам старше 60 років (ч. 3 ст. 30¹), а також не призначаються до військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів, до осіб рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів внутрішніх справ і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (ч. 1

ст. 15 КУпАП).

При виконанні постанови міськрайонного суду (судді) про застосування громадських робіт надсилається на виконання органу виконавчої влади з питань виконання покарань не пізніше наступного дня після її винесення. Виконання стягнення у вигляді громадських робіт здійснюється на основі участі порушників у суспільно корисній праці, види якої визначають органи місцевого самоврядування.

Строк стягнення у вигляді громадських робіт обчислюється в годинах, протягом яких порушник виконував визначену суспільно корисну працю. Громадські роботи виконуються не більш як чотири години на день, а неповнолітніми — дві години на день (ст. 321² КУпАП).

Слід зазначити, що на власника підприємства, установи, організації або уповноваженого ним органу за місцем відбування порушником громадських робіт покладається: погодження з органом виконавчої влади з питань виконання покарань переліку об'єктів, на яких порушники відбувають громадські роботи, та видів цих робіт; контроль за виконанням порушниками визначених для них робіт; своєчасне повідомлення органів, що відають виконанням даного виду стягнення, про ухилення порушника від відбування стягнення; ведення обліку та інформування органів, що відають виконанням даного стягнення, про кількість відпрацьованих порушником годин.

Разом із тим, у разі ухилення порушника від відбування громадських робіт постановою судді невідбутий строк громадських робіт може бути замінено адміністративним арештом з розрахунку один день арешту за п'ять годин громадських робіт, але не більш як на п'ятнадцять днів (ст. 321⁴ КУпАП).

Суспільно корисні роботи полягають у виконанні особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, оплачуваних робіт, вид яких та перелік об'єктів, на яких порушники повинні виконувати ці роботи, визначає відповідний орган місцевого самоврядування.

Суспільно корисні роботи призначаються районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею) на строк від ста двадцяти до трьохсот шістдесяти годин і виконуються не більше восьми годин, а неповнолітніми - не більше двох годин на день.

Суспільно корисні роботи не призначаються особам, визнаним інвалідами I або II групи, вагітним жінкам, жінкам, старше 55 років та чоловікам, старше 60 років.

Адміністративний арешт (ст. 32 КУпАП) — найбільш суворий захід адміністративного стягнення, який застосовується у виняткових випадках за окремі види адміністративних правопорушень на строк до п'ятнадцяти діб.

Він призначається районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею).

Винятковість адміністративного арешту дістає вияв у тому, що він встановлюється за вчинення адміністративних проступків з особливою антигромадською спрямованістю, які найбільш наближені до кримінально-караних. У КУпАП адміністративний арешт призначається за вчинення таких

правопорушень:

- незаконне вироблення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах (ст. 44 КУпАП);

- дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП);

- розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у громадських місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді (ч. 3 ст. 178 КУпАП);

- злісна непокірність законному розпорядженню або вимозі працівника поліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку, військовослужбовця (ст. 185 КУпАП);

- порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій (ст. 185¹ КУпАП);

- прояв неповаги до суду (ст. 185³ КУпАП) тощо.

Адміністративний арешт не може застосовуватись до вагітних жінок, жінок, які мають дітей віком до дванадцяти років, до осіб, які не досягли вісімнадцяти років, до інвалідів першої та другої груп (ч. 2 ст. 32 КУпАП), а також до військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів та осіб рядового і начальницького складів органу виконавчої влади з питань виконання покарань, органів внутрішніх справ і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (ч. 1 ст. 15 КУпАП).

Застосування адміністративного арешту не тягне судимості, не є підставою для звільнення з роботи і не перериває трудового стажу. Однак час перебування під арештом не включається до стажу, який надає право на щорічну відпустку, і заробітна плата за період утримання під арештом не сплачується.

Слід зазначити, що постанова районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду (судді) про застосування адміністративного арешту виконується негайно після її винесення. Осіб, підданих адміністративному арешту, тримають під вартою в місцях, що їх визначають органи внутрішніх справ. При виконанні постанови про застосування адміністративного арешту арештовані піддаються особистому оглядові. Строк адміністративного затримання зараховується до строку адміністративного арешту. Відбування адміністративного арешту провадиться за правилами, встановленими законодавством України.

Разом із тим, особи, піддані адміністративному арешту за правопорушення, передбачені ч. 1 ст. 44 КУпАП (незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах), ст. 173 КУпАП (дрібне хуліганство), ст. 173² КУпАП (вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або не проходження корекційної програми), ч. 3 ст. 178 КУпАП (розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв на вулицях, у закритих спортивних спорудах, у скверах, парках, у всіх видах громадського транспорту (включаючи

транспорт міжнародного сполучення) та в інших заборонених законом місцях, крім підприємств торгівлі і громадського харчування, в яких продаж пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв на розлив дозволена відповідним органом місцевого самоврядування, або поява в громадському місці у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль — вчинені особою яка двічі протягом року піддавалась адміністративному стягненню за зазначені вище правопорушення), ст. 185 КУпАП (злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі працівника поліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця), ч. 2 ст. 185¹ КУпАП (порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій повторно протягом року після застосування заходів адміністративного стягнення або їх організатором) і ч. 1 ст. 185³ КУпАП (неповага до суду, що виразилась у злісному ухиленні від явки до суду свідка, потерпілого, позивача, відповідача або в невідкорені зазначених осіб та інших громадян розпорядженню головуєчого чи в порушенні порядку під час судового засідання, а так само вчинення будь-яких дій, які свідчать про явну зневагу до суду або встановлених у суді правил), використовуються на фізичних роботах. Організація трудового використання осіб, підданих адміністративному арешту, покладається на виконавчі органи сільських, селищних, міських рад. Особам, підданим адміністративному арешту, за час перебування під арештом заробітна плата за місцем постійної роботи не виплачується.

Видворення за межі України іноземців і осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок.

Примусово видворити іноземця можливо тільки на підставі винесеної за позовом центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції (Державної міграційної служби України), органу охорони державного кордону (Державної прикордонної служби України), СБУ, постанови адміністративного суду, підґрунтям для якого є:

- 1) якщо вони не виконали в установлений строк без поважних причин рішення про примусове повернення в країну походження або третю країну;
- 2) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що іноземець або особа без громадянства ухилятимуться від виконання рішення про примусове повернення в країну походження або третю країну

3. у випадку якщо особа, яка позбавлена дозволу на імміграцію, та своєчасно не виїхала з України.

підстави для позбавлення дозволу на імміграцію

- 1) з'ясується, що його надано на підставі свідомо неправдивих відомостей, підроблених документів чи документів, що втратили чинність;
- 2) іммігранта засуджено в Україні до позбавлення волі на строк більше одного року і вирок суду набрав законної сили;
- 3) дії іммігранта становлять загрозу національній безпеці України, громадському порядку в Україні;

4) це є необхідним для охорони здоров'я, захисту прав і законних інтересів громадян України;

5) іммігрант порушив законодавство про правовий статус іноземців та осіб без громадянства;

6) в інших випадках, передбачених законами України.

Слід відмітити, що центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції (Державна міграційна служба України), або орган охорони державного кордону (Державна прикордонна служба України) на підставі відповідного рішення з наступним повідомленням протягом 24 годин прокурора розміщує іноземців та осіб без громадянства, які підлягають примусовому видворенню, у пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України. Вони перебувають у зазначених пунктах тимчасового перебування, протягом строку, необхідного для виконання рішення суду про примусове видворення, але не більш як дванадцять місяців.

Рішення суду про примусове видворення іноземця або особи без громадянства виконується територіальним органом центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції (Державною міграційною службою України), а стосовно іноземців та осіб без громадянства, затриманих ним у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України, — органом охорони державного кордону (Державною прикордонною службою України). Контроль за правильним і своєчасним виконанням рішення про примусове видворення здійснюється органом, за чийм позовом суд прийняв рішення про примусове видворення. З метою контролю за виконанням іноземцем або особою без громадянства рішення про примусове видворення службові особи органу охорони державного кордону (Державної прикордонної службою України) або центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції (Державної міграційної служби України), здійснюють супровід такого іноземця або особи без громадянства.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції (Державна міграційна служба України), службова особа якого супроводжувала іноземця та особу без громадянства, яку примусово видворено за зверненням органу Служби безпеки України, інформує такий орган про виконання рішення про примусове видворення.

7. Загальна характеристика та види правопорушень.

Слід зазначити, що у КУпАП виділені такі групи адміністративних правопорушень (проступків):

- у галузі охорони праці і здоров'я населення (глава 5);
- що посягають на власність (глава 6);
- у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини (глава 7);
- у промисловості, будівництві та у сфері використання паливно-енергетичних ресурсів (глава 8);

- адміністративні правопорушення у сільському господарстві. Порухення ветеринарно-санітарних правил (глава 9);
- на транспорті, галузі шляхового господарства і зв'язку (глава 10);
- у галузі житлових прав громадян, житлово-комунального господарства та благоустрою (глава 11);
- в галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, у галузі фінансів і підприємницької діяльності (глава 12);
- у галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації (глава 13);
- адміністративні корупційні правопорушення (глава 13-а);
- військові адміністративні правопорушення (глава 13-б);
- що посягають на громадський порядок і громадську безпеку (глава 14);
- що посягають на встановлений порядок управління (глава 15);
- що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення (глава 15-а).

8. Характеристика окремих складів правопорушень щодо суб'єкта, суб'єктивної сторони, об'єкта, об'єктивної сторони.

Для того щоб виникли правовідносини відповідальності, одних фактичних підстав недостатньо, тому що необхідні ще й правові підстави, якими є конкретні юридичні факти (юридичні підстави), тобто наявність у діях особи складу адміністративного проступку.

Якщо поняття правопорушення (проступку) офіційно визначено в адміністративному законодавстві України, то визначення його юридичного складу існує лише в теорії права. Ці два поняття близькі за своїм змістом, але не тотожні. Термін «правопорушення» містить у собі як елементи складу, так і ознаки, які не мають значення для вирішення питання про можливість притягнення до юридичної відповідальності. Склад правопорушення завжди конкретний і становить сукупність головних, визначальних ознак, які виділені законодавцем як типові, необхідні і водночас достатні для притягнення особи до юридичної відповідальності. Відсутність хоча б одного з елементів складу виключає правову відповідальність.

Під юридичним складом розуміють передбачену нормами адміністративного права сукупність ознак, за наявності яких те чи інше протиправне діяння можна кваліфікувати як правопорушення.

До цих ознак належать:

- а) об'єкт;
- б) об'єктивна сторона;
- в) суб'єкт;
- г) суб'єктивна сторона проступку.

Розглянемо більш детально ознаки цих елементів.

Залежно від рівня узагальнення виділяють:

- *загальний об'єкт*, яким є суспільні відносини, що 1) регулюються різними галузями права і 2) охороняються адміністративними санкціями. Такий об'єкт є спільним для усіх видів адміністративних правопорушень.

Так, ст. 14 КЗпП щодо укладення колективного договору передбачає попереднє обговорення умов договору. Порухення цієї норми тягне за собою відповідальність за ст. 41¹ «Ухилення від участі в переговорах щодо укладення, зміни або доповнення колективного договору, угоди» КУпАП;

— *родовий об'єкт* — однорідні групи суспільних відносин, які в сукупності складають загальний об'єкт. Розподіл цього цілого (загального об'єкта) на частини (родові об'єкти) може проводитися за різними критеріями.

По-перше, усю сукупність суспільних відносин, що охороняються адміністративними санкціями, можна поділити на частини залежно від того, якою галуззю права вони регулюються. Отже, можна говорити про адміністративні, земельні, трудові, цивільні та інші правовідносини як родові об'єкти проступків.

По-друге, як критерій класифікації можна використовувати структуру соціально-господарського комплексу. За цією ознакою можна виділити такі родові об'єкти, як відносини в сільському господарстві, промисловості, на транспорті тощо.

По-третє, як критерій класифікації можна використовувати зміст суспільних відносин, що охороняються. З урахуванням цього критерію розрізняють такі родові об'єкти, як власність, громадський порядок, громадська безпека, здоров'я населення, порядок управління;

— *видовий об'єкт* — самостійний складовий різновид родового об'єкта, відокремлена група суспільних відносин, загальних для ряду проступків. Вони виступають відокремленою і досить самостійною частиною родового об'єкта.

Наприклад, якщо взяти такий родовий об'єкт, як власність, то її види — це власність приватна, комунальна та державна.

Видовий об'єкт широко використовується законодавцем, який спеціальними актами встановив адміністративну відповідальність за порушення правил дорожнього руху, військового обліку, прав споживачів тощо;

— *безпосередній об'єкт* — одне або декілька суспільних відносин, яким спричиняється шкода певним правопорушенням. Наприклад, при перевищенні швидкості — громадська безпека на дорозі тощо.

Для складів деяких адміністративних проступків обов'язковим є *предмет посягання*. Так, законодавець виділяє предмет посягання у вигляді майна у ст. 51 КУпАП, заборонених предметів у ст. 188 КУпАП, товарів, транспортних засобів, на що прямо вказується у п. 3 ст. 322 МК.

Об'єктивна сторона складу порушення — це система передбачених адміністративно-правовою нормою ознак, що характеризують зовнішню сторону проступку. Вона включає в себе передусім такі ознаки, як:

— саме протиправне діяння — дія чи бездіяльність (значна більшість порушення чинного законодавства, що вчиняється шляхом протиправних дій (наприклад дрібне викрадення чужого майна (ст. 51 КУпАП), виробництво, зберігання, транспортування або реалізація продуктів харчування чи

продовольчої сировини, забруднених мікроорганізмами та іншими біологічними агентами понад гранично допустимі рівні (ст. 42³ КУпАП), псування і забруднення сільськогосподарських та інших земель (ст. 52 КУпАП), решта у формі бездіяльності — коли особа для того, щоб не допустити протиправної поведінки, повинна вчинити позитивні дії, але вона з якихось причин їх не вчиняє. Це, наприклад, неявка громадянина на виклик до військового комісаріату без поважних причин (ст. 211¹ КУпАП). Необхідними умовами бездіяльності є обов'язковість і можливість особи діяти в конкретній обстановці;

- шкідливі наслідки діяння;

- причинний зв'язок між протиправним діянням та шкідливими наслідками, що настали;

- час, місце, умови, способи та засоби вчинення правопорушення.

Протиправне діяння є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони, всі ж інші ознаки є факультативними.

Протиправне діяння може характеризуватись як просте та складне.

Просте діяння являє собою єдину однократну (одноактну) дію чи бездіяльність (наприклад, відправлення без дозволу митного органу транспортного засобу, що перебуває під митним контролем, тощо).

Складне протиправне діяння утворює різні склади адміністративних правопорушень, у тому числі:

- тих, що складаються з альтернативних дій (наприклад, ст. 189¹ КУпАП встановлює відповідальність за порушення порядку видобутку, виробництва, використання та реалізації дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органічного утворення та напівдорогоцінного каміння). Кожна з альтернативних дій в таких випадках вже сама по собі є достатньою підставою для притягнення до адміністративної відповідальності. Однак особа не скоює нового складу правопорушення, якщо вона послідовно здійснює всі зазначені в диспозиції норми права заборонені дії;

- тривалих правопорушень, тобто таких, які, почавшись з якої-небудь протиправної дії чи бездіяльності, продовжуються потім безперервно шляхом невиконання (порушення) обов'язків (це, наприклад, порушення порядку виробництва, зберігання, перевезення, торгівлі та використання піротехнічних засобів (ст. 195⁶ КУпАП);

- продовжуваних правопорушень, тобто таких, які складаються з декількох тотожних протиправних дій, зв'язаних між собою і спрямованих для досягнення загальної мети, і які в сукупності своїй утворюють єдине правопорушення. Таке правопорушення скоюється не безперервно, а окремими епізодами, внутрішньо тісно пов'язаними, але відокремленими в часі, які виступають ніби ланками одного ланцюга. Прикладами подібних правопорушень може виступати багаторазовий випуск (направлення) річкового судна в плавання без документів, що посвідчують належність судна, придатність його до плавання, з неуккомплектованим екіпажем, при невідповідності технічного стану судна наявним документам, з порушенням установлених правил завантаження, норм пасажиромісткості, обмежень по

району та умовах плавання, а також допуск до керування судном або його механізмами і обладнанням осіб, які не мають відповідного диплома (посвідчення, свідоцтва) (ст. 116¹ КУпАП).

Залежно від наявності шкідливих наслідків виділяють:

— *матеріальні* склади адміністративних правопорушень (коли такі наслідки у нормі права передбачаються — наприклад, пошкодження лісу стічними водами, хімічними речовинами, нафтою і нафтопродуктами, промисловими і комунально-побутовими викидами, відходами і покидьками, що спричиняє його усихання чи захворювання (ст. 72 КУпАП), знищення лісу в результаті підпалу (ст. 77 КУпАП); а також, коли описується дія, що обов'язково спричиняє шкідливі наслідки, хоч останні законом і не названі: самовільне користування надрами (ст. 47 КУпАП); перевищення лімітів та нормативів використання природних ресурсів (ст. 91² КУпАП); марнотратне витрачання паливно-енергетичних ресурсів (ст. 98 КУпАП) тощо);

— *формальні* склади правопорушень (коли такі наслідки у нормі права не передбачаються — наприклад проживання за недійсним паспортом (ст. 197 КУпАП), неявка за викликом до військового комісаріату (ст. 210 КУпАП, ст. 211¹ КУпАП), порушення прикордонного режиму або режиму у пунктах пропуску через державний кордон України (ст. 202 КУпАП), прийняття паспорта в заставу (ст. 201 КУпАП) тощо).

Більшості правопорушень властиві формальні склади.

При кваліфікації матеріальних складів повинен чітко простежуватись причинний зв'язок між протиправним діянням та наявними шкідливими наслідками. В окремих випадках їх розмір слугує критерієм для кваліфікації того чи іншого протиправного діяння або як злочину.

Інколи окремі правові ознаки об'єктивної сторони включаються законодавцем безпосередньо в конструкцію тієї чи іншої правової норми і набувають *кваліфікуючого* значення. Це ознаки, які стосуються:

— *часу* вчинення правопорушення (наприклад, заборонений час (статті 85, 187 КУпАП), час судового засідання (ст. 185³ КУпАП) тощо);

— *місця* його вчинення, а саме: а) територій, де діють особливі правила поведінки: громадське місце (ст. 173 КУпАП), заборонене місце (ст. 85), невідведене місце (ст. 174 КУпАП), б) споруд: автомобільний шлях (ст. 141 КУпАП), автомобільна дорога (ст. 132¹ КУпАП), проїзна частина шляху, автомагістраль (ст. 122 КУпАП), залізничні колії (ст. 109 КУпАП), залізничний переїзд (ст. 128¹ КУпАП), порт, пристань, вантажний двір, контейнерний пункт (площадка) (ст. 136 КУпАП), аеродром (ст. 111 КУпАП) тощо; в) установ: військовий комісаріат (ст. 211⁶ КУпАП), суд (ст. 185⁵); г) транспортних засобів: річкові і маломірні судна (ст. 117 КУпАП), трамвай, тролейбус, автобус, маршрутне таксі (ст. 119 КУпАП), повітряне судно (ст. 112 КУпАП), вантажний поїзд, гужовий транспорт, підніжки і дах вагонів (ст. 109 КУпАП), приміський поїзд, поїзди дальнього та місцевого сполучення, метрополітен (ст. 110 КУпАП) тощо);

— *способів* (наприклад, господарська діяльність без державної реєстрації або без одержання ліцензії на провадження певного виду господарської

діяльності тягне за собою адміністративну відповідальність за ст. 164 КУпАП; для демонстрування фільмів або розповсюдження фільмів шляхом продажу чи передачі в прокат фільмокопій без необхідно отримати державне посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів (ст. 164⁶ КУпАП); керівництво об'єднанням громадян, яке не легалізувалося (одержало офіційне визнання), у встановленому порядку тягне за собою відповідальність за ст. 186⁵ КУпАП; для пуску газу на установки, що використовують газ, необхідно одержати дозвіл органів державного газового нагляду (ст. 101 КУпАП); самовільне проведення гідротехнічних робіт тягне за собою адміністративну відповідальність (ст. 61 КУпАП) тощо). Для характеристики способу вчинення окремих правопорушень законодавець може використовувати такі оцінні поняття, як «злісне» (статті 185, 185³, 185⁴ КУпАП), «грубе» (статті 85, 86, 108 КУпАП), «безгосподарне» (ст. 150 КУпАП) тощо;

— *засобів* вчинення правопорушення (наприклад, порушення правил користування засобами автомобільного транспорту та електротранспорту — ст. 119 КУпАП); експлуатація водіями транспортних засобів, ідентифікаційні номери складових частин яких не відповідають записам у реєстраційних документах (ст. 211¹ КУпАП), використання засобів зв'язку з метою порушення громадського порядку (ст. 148³ КУпАП); застосування засобів вимірювання, що мають відхилення від гранично допустимих значень, для використання результатів вимірювань у сферах, що підлягають державному метрологічному наглядові (ст. 171 КУпАП); самовільне використання з корисливою метою електричної, теплової енергії або газу без приладів обліку (ст. 103¹ КУпАП) тощо).

У чинному законодавстві України про адміністративну відповідальність нічого спеціально не вказується щодо замаху на адміністративне правопорушення. На практиці ж до відповідальності за окремі правопорушення винні особи нерідко притягуються уже на стадії замаху (наприклад, при вчиненні дій, спрямованих на незаконну реєстрацію іноземців та осіб без громадянства, оформлення документів на проживання (ст. 204 КУпАП) тощо).

Суб'єктами адміністративної відповідальності можуть бути фізичні (осудні особи, які на момент вчинення адміністративного проступку досягли шістнадцятирічного віку (ст. 12 КУпАП) та юридичні особи.

Серед загальних суб'єктів виділяють і так звані *спеціальні суб'єкти* (ті, яким властиві певні особливості щодо вчинення тих чи інших правопорушень або, які не несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах). До них належать, наприклад:

— за ознаками трудової та службової діяльності: посадові (службові) особи; капітани кораблів; працівники підприємств торгівлі та громадського харчування; водії; підприємці; військовослужбовці та працівники ОВС;

— за ознаками протиправної поведінки в минулому: особи, які раніше притягалися до адміністративної відповідальності; перебували під адміністративним наглядом органів внутрішніх справ; хворі на наркоманію;

— за ознакою знаходження на спеціальному обліку у військкоматі: призовник; військовозобов'язаний; резервіст; особа, яка знаходиться на військових зборах.

У названих випадках йдеться про специфічний правовий статус; тих чи інших осіб, що обумовлює закріплення за суб'єктом проступку наступних спеціальних ознак:

- 1) притаманні лише окремим групам громадян;
- 2) виникають на підставі індивідуально-правових актів або інших нормативних актів;
- 3) відображають специфіку правового статусу цих суб'єктів;
- 4) закріплені у КУпАП;
- 5) закріплюються з метою диференціювати відповідальність різних категорій громадян.

У законодавстві про адміністративні правопорушення не розкривається поняття осудності, воно впливає з визначення неосудності. Як зазначено в ст. 20 КУпАП, під неосудністю розуміється стан, в якому особа не могла усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану. Виходячи і цього, можна зробити висновок, що осудність — це здатність особи усвідомлювати свої дії або керувати ними, а отже, і нести за них відповідальність.

Для неповнолітніх вік, з якого може настати адміністративна відповідальність, визначається не в день народження особи, а з нуля годин наступної за днем народження доби. Якщо точну дату дня народження встановити неможливо, то проводиться судово-медична експертиза, яка і визначає рік народження. У цьому випадку днем народження винного вважається останній день року. Якщо вік визначений мінімальною та максимальною кількістю років, слід виходити з мінімального віку, який визначається експертизою.

Суб'єктом адміністративного проступку є і *юридична особа*. Слід зазначити, що згідно із положеннями КУпАП суб'єктом визнається лише фізична особа, однак з урахуванням реалій часу в окремих нормативно-правових актах визначаються засади адміністративної відповідальності юридичних осіб. У перспективному законодавстві юридична особа визнається самостійним суб'єктом адміністративної відповідальності, її засади визначаються в окремому структурному підрозділі проекту КУпАП.

Притягнення до адміністративної відповідальності іноземних громадян, які користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України, вирішуються дипломатичним шляхом.

Суб'єктивна сторона характеризується виною у формі умислу або необережності.

Згідно зі ст. 10 КУпАП проступок визнається *умисним*, якщо особа, яка його вчинила: а) усвідомлювала протиправний характер свого діяння; передбачала його шкідливі наслідки; бажала настання цих наслідків; б) усвідомлювала протиправний характер свого діяння; передбачала його

шкідливі наслідки; свідомо допускала настання цих наслідків.

Таким чином, закон називає два види умислу:

— *прямий умисел* (dolus directus), коли особа усвідомлює протиправність свого діяння, передбачає і бажає настання шкідливих наслідків;

— *непрямий умисел* (dolus indirectus), коли особа усвідомлює протиправність свого діяння, передбачає шкідливі наслідки і при цьому прямо не бажає, але свідомо допускає їх настання.

У цьому зв'язку необхідно підкреслити, що багато складів адміністративних правопорушень є формальними і в них не описується така ознака адміністративних проступків, як настання шкідливих наслідків чи заподіяння правопорушником збитку.

Зазначений підхід законодавця у кожному випадку вмотивований однією з трьох обставин:

а) шкідливі наслідки очевидні (незаконна порубка, пошкодження та знищення лісових культур та молодняка — ст. 65 КУпАП; знищення зелених насаджень або інших об'єктів озеленення населених пунктів — ст. 153 КУпАП);

б) шкідливі наслідки складно визначити (обчислити), і законодавець не вважає за потрібне обтяжувати правозастосувачів установленням ще однієї ознаки складу (марнотратне витрачання паливно-енергетичних ресурсів — ст. 98 КУпАП);

в) існування шкідливих наслідків конкретного діяння взагалі проблематично, хоч шкода від маси аналогічних правопорушень очевидна (проживання без паспорта або за недійсним паспортом — ст. 197 КУпАП).

Вищенаведене вимагає мати на увазі наступне: у формальних складах обсяг об'єктивної сторони вичерпується переліком ознак діяння й обставин його здійснення. З цього випливає, що і від винного можна вимагати усвідомлення, розуміння лише тих обставин, які названі у складі, але не передбачення шкідливих наслідків і, тим більше, бажання їх настання.

При виконанні формальних складів умисел полягає в усвідомленні протиправності дій і бажанні їх вчинити (у навмисності протиправного поводження).

Лише у деяких статтях КУпАП (41¹, 46¹, 116, 121, 164³, 198, 211) умисел прямо зазначається як ознака складу проступку. У багатьох же інших статтях умисел як необхідна ознака складу мається на увазі, хоч у тексті цього слова немає.

План практичного заняття (1 год.)

Вирішення ситуаційних завдань.

Ситуаційне завдання 1

Ст. 174. КУпАП «Стрільба з вогнепальної, холодної металевий чи пневматичної зброї, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами

несмертельної дії в населених пунктах і в не відведених для цього місцях або з порушенням установленого порядку»

Запитання:

1. Визначити нормативні, фактичні та документальні підстави адміністративної відповідальності.
2. Дайте характеристику об'єктивної сторони правопорушення.
3. Визначити строки притягнення особи до адміністративної відповідальності
4. Що може бути доказами вчинення правопорушення в цій справі?
5. Чи уповноважений поліцейський скласти протокол за таке правопорушення?
6. Чи віднесено цю статтю до компетенції Національної поліції щодо її розгляду?
7. Чи уповноважений поліцейський застосовувати стягнення, які передбачені в санкції цієї статті?

Ситуаційне завдання 2

Ст. 160. КУпАП «Торгівля з рук у невстановлених місцях»

Запитання:

1. Визначити нормативні, фактичні та документальні підстави адміністративної відповідальності.
2. Дайте характеристику об'єктивної сторони правопорушення.
3. Визначити строки притягнення особи до адміністративної відповідальності
4. Що може бути доказами вчинення правопорушення в цій справі?
5. Чи уповноважений поліцейський скласти протокол за таке правопорушення? Чим передбачена (або не передбачена) така можливість?
6. Чи віднесено цю статтю до компетенції Національної поліції щодо її розгляду?
7. Чи уповноважений поліцейський застосовувати стягнення, які передбачені в санкції цієї статті?

Ситуаційне завдання 3

До дільничного офіцера поліції звернулися громадяни багатоповерхового будинку з проханням заспокоїти сусідів, які у недільний ранок голосно сваряться на подвір'ї. Під час опитування було встановлено, що гр. Максимів звинувачує сусіда гр. Руденка у викраденні в неї з сумки, яку вона залишила на лавці біля під'їзду, грошей в сумі 185 грн. Сусіди підтвердили, що бачили, як гр. Руденко брав сумку в руки, поки гр. Максимів вернулась до дому за мобільним телефоном. В результаті поверхневої перевірки, правопорушник витягнув з кишені дрібні гроші в сумі 185 грн..

Завдання: Проаналізувати фабулу завдання та визначити:

1. Чи є в діях осіб склад правопорушення (кваліфікувати за статтю КУпАП та відповідною частиною статті)?
2. Обґрунтувати, до якого виду відповідальності особу слід притягнути.

3. Алгоритм дій ДОП відповідно до фабули ситуації.
4. Які процесуальні документи складає ДОП?
5. Які заходи забезпечення провадження відповідно до ст. 260 КУпАП мають вжити поліцейські, документуючи правопорушення?

ВИСНОВКИ

Таким чином, інститут адміністративної відповідальності є одним з центральних у галузі адміністративного права. Юридичною підставою адміністративної відповідальності є факт вчинення адміністративного правопорушення.

Адміністративна відповідальність – це правова відповідальність за вчинене адміністративне правопорушення. Суть її полягає у впливові на правопорушника, що тягне за собою негативні для нього наслідки. Мета адміністративної відповідальності – виховання правопорушників і профілактика правопорушень.

Адміністративне правопорушення – це протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, що посягає на охоронювані законом суспільні відносини і за яку законодавством передбачено адміністративну відповідальність. Протиправними в цьому контексті є дії чи бездіяльність, за які Кодексом України про адміністративні правопорушення може бути накладено на винну особу адміністративне стягнення. Винність визначається психічним ставленням особи до своєї протиправної поведінки та її наслідків. За цією ознакою адміністративне правопорушення може бути вчинене умисно або з необережності.

Складовими елементами адміністративного правопорушення є об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Об'єкт адміністративного правопорушення – це суспільні відносини, охорона яких забезпечується застосуванням адміністративних стягнень. Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення характеризується зовнішнім його виявом – дією або бездіяльністю. Суб'єктом адміністративного правопорушення є фізичні особи – громадяни, служб, особи, іноземці, особи без громадянства. Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення характеризується виною особи у формі умислу чи необережності.

Лише за наявності у вчиненому діянні усіх елементів складу адміністративного правопорушення можна кваліфікувати його як адміністративне правопорушення.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

I. Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122.
3. Кримінальний кодекс України: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.
4. Про Національну поліцію: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
5. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF>
6. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції: Наказ МВС України від 6 листопада 2015 р. № 1376. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>
7. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі: Наказ МВС України від 7 листопада 2015 р. № 1395. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15>

II. Спеціальна література:

1. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції: навчально-методичний посібник. / уклад. : М.В. Корнієнко, А.Г. Пишна, А.А. Десятник; Одеса: Одеський державний університет внутрішніх справ, 2021. 236 с.
2. Адміністративна діяльність Національної поліції щодо запобігання вчинення адміністративних правопорушень дітьми : монографія / Є.С. Зеленський, І.С. Кравченко. Дніпро: ДДУВС, 2020. 154 с.
3. Адміністративна діяльність поліції: підручник / В.В. Серeda, М.П. Гурковський, Ю.С. Назар та ін.; за заг. ред. В.В. Середи. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 776 с.
4. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції: навчальний посібник. Нац. акад. внутрішніх справ. К.: Центр учбової літератури, 2018. 333 с.
5. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях: навчальний посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 242 с.
6. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Видання друге. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 520 с.

III. Інформаційні ресурси:

1. Офіційний веб-сайт Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua
3. Урядовий портал. Єдиний веб-потал органів виконавчої влади. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>
4. Офіційний веб-потал Міністерства внутрішніх справ України. URL: <http://www.mvs.gov.ua/>
5. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. URL: <http://www.minjust.gov.ua/>
6. Офіційний веб-потал Міністерства освіти і науки України. URL: <http://www.mon.gov.ua/>
7. Національне агентство України з питань державної служби. URL: <http://nads.gov.ua/control/uk/index>
8. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)». URL: <http://www.nau.ua/>
9. Вікіпедія Вільна енциклопедія. URL: <http://uk.wikipedia.org>
10. Електронна бібліотека Львівського державного університету внутрішніх справ. URL: <http://www.lvduvs.edu.ua>